

МЕТОДИКА РОЗРАХУНКУ НА ДОВГОВІЧНІСТЬ ДЕТАЛЕЙ МАШИН ХІМІЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ПРИ НЕСТАЦІОНАРНИХ НАПРУЖЕНОСТІ Й ШВИДКОСТІ ДЕФОРМАЦІЇ

Плачинда О. Є.

Розрахунки на довговічність для випадків спільної зміни навантаження й швидкості деформування, практично дуже важливі, але розроблені слабо.

Пояснюється це малою вивченістю ролі швидкості деформації (частоти навантаження) в опорі металів втомі й тим фактом, що при нормальних температурах і відсутності корозійних впливів частота навантаження у звичайному для машинобудування діапазоні 20 – 200 Гц помітно не впливає на довговічність [1 – 6].

Однак багато деталей сучасних машин, у тому числі деталі турбодетандерів, працюють при швидкостях циклічного деформування, що далеко виходять за межі зазначеного діапазону. Для таких деталей, маючи на увазі монотонну залежність між втомною міцністю й частотою навантаження [6], можна чекати істотної зміни опору втомі при малих і великих частотах навантаження. При малих (порядку декількох герц) частотах міцність і довговічність можуть знизитися до небезпечної величини, а при великих – навпаки, помітно підвищитися.

Як було показано в роботі [2], для аналітичного визначення довговічності при мінливій частоті нагруження необхідно знати граничне накопичене ушкодження Q_v й залежність $N(\nu)$ довговічності N від частоти ν при стаціонарному по частоті навантаженні.

Що стосується величини Q_v , то вона була досліджена в роботі [2] і виявилася близької до одиниці. Очевидно, її можна приймати рівній одиниці незалежно від закону зміни частоти в програмному блоці, тобто від виду функції $\nu(n)$.

Визначення виду функції $N(\nu)$ утруднено через відсутність достатньої кількості експериментальних даних.

Аналіз можливих зв'язків між N і ν показав, що в першому наближенні в якості $N(\nu)$ можна скористатися рівнянням [1, 5]:

$$\lg N(\nu) = \lg \alpha(\sigma) - [\beta(\sigma) - 1] \lg \nu \quad (1)$$

де $N(\nu)$ – довговічність у числах циклів при частоті навантаження ν ; $\alpha(\sigma)$ і $\beta(\sigma)$ – коефіцієнти, що залежать від амплітуди напруги.

Конкретизація функції $N(\nu)$ відповідно до вираження (1) становить важливе практичне завдання й буде розглянута далі.

Звернемося спочатку до суті методики розрахунку на довговічність при зміні частоти прикладення навантаження й величини останнього. При цьому будемо виходити із принципу незалежності процесів нагромадження ушкоджень при зміні тільки частоти прикладення деякого постійного навантаження

й при зміні тільки величини навантаження при постійній частоті його дії. Обсяги схематизованих блоків по частоті $n_{\delta v}$ й навантаженню $n_{\delta \sigma}$ так само як і їхньої форми $\nu(n)$ й $\sigma(n)$, будемо вважати, як це й трапляється в дійсності, не однаковими.

Поставлене завдання може бути вирішене в такий спосіб. Спочатку виходячи із заданого закону зміни $\nu(n)$ частоти в блоці частот і функції $N(\nu)$ по формулах роботи [2] визначаємо довговічності $N_{\nu_1}, N_{\nu_2} \dots N_{\nu_k}$ для напруг $\sigma_1, \sigma_2 \dots \sigma_k$ відповідно. У якості останніх вибираємо напруги, характерні для блоку напруг $\sigma(n)$. Знайдені в такий спосіб довговічності рівноцінні по своєму ушкоджуючому впливі на матеріал довговічностям при тих же напругах, прикладених з деякою постійною ν_e частотою. Цю частоту, за аналогією з постійним навантаженням, до якого приводиться спектр навантажень, можна назвати еквівалентною частотою. Її значення визначається з функції $N(\nu)$, зокрема, з рівняння (1) :

$$\nu_e = \left(\frac{\alpha(\sigma)}{N_\nu} \right)^{\frac{1}{\beta(\sigma)-1}} \quad (2)$$

Сукупність попарних значень N_{ν_i} і σ_i , що відповідають деякій еквівалентній частоті ν_e й певному блоку частот $\nu(n)$, можна розглядати як еквівалентну криву втоми, тобто як криву, отриману при стаціонарному по частоті режимі навантаження й, що забезпечує при заданих напругах σ_i довговічності N_{ν_i} :

$$\sigma^{me} N_\nu = C'_e,$$

де $me = \frac{\lg N_{\nu_2} - \lg N_{\nu_1}}{\lg \sigma_1 - \lg \sigma_2}$ – довговічності при напругах σ_1 і σ_2 й заданої фікції $\nu(n)$.

Подальший розрахунок ведемо на основі отриманої еквівалентної кривої втоми як для випадку властиво нестационарної напруженості.

Тоді шукана довговічність до руйнування в обсягах блоку напруг при безперервній зміні напруг у блоці:

$$\lambda = \frac{1}{\int_0^{n_{\delta \sigma}} \frac{dn}{N}} = \frac{1}{\int_{\sigma_n}^{\sigma_e} \frac{d\sigma}{\sigma'(n) N_\nu}} \quad (3)$$

а при східчастій зміні напруг у блоці:

$$\lambda = \frac{1}{n_{\delta \sigma} \sum_{i=1}^{i=k} \frac{t_{i\sigma}}{N_{\nu_i}}} \quad (4)$$

Тут: λ – число блоків напруг; σ_n і σ_e – напруги в блоці, що відповідають числам циклів $n=0$ і $n=n_{\delta \sigma}$; $\sigma'(n)$ – похідна функції зміни напруг у блоці; $t_{i\sigma} = n_{\delta \sigma i} / n_{\delta \sigma}$ – відносна тривалість дії напруги σ_i в блоці, практично рівна відносною тривалості дії цієї напруги за весь термін служби деталі, що розрахову-

ється; $n_{\delta\sigma_i}$ – число циклів напруги σ_i в блоці; k – число щаблів (напруг) у блоці (для східчастих блоків); N_{vi} – довговічність у циклах при нарузі σ_i по еквівалентній кривій втоми.

Розрахункова довговічність деталі в циклах дорівнює:

$$N = \lambda \times n_{\delta\sigma}.$$

Запропонована методика розрахунку на довговічність при мінливих частотах і рівнях навантаження відрізняється простотою, ясністю передумов та універсальністю, завдяки чому може знайти широке застосування при розрахунку деталей турбодетандерів і інших машин.

Перелік літератури

1. Когаев В.П., Кирич В.В. Методика исследования влияния частоты нагружения на сопротивление усталости при повышенных температурах. «Заводская лаборатория», 1971, №11.
2. Олійник М.В., Заболтний В.І. Нагромадження втомних пошкоджень у зв'язку з зміною частоти навантаження. У зб. «Деталі машин», вип.13, Київ, «Техніка», 1981.
3. Ратнер С.И. Разрушение при повторных нагрузках. М., Оборонгиз, 1989.
4. Трошенко В.Т. Усталость и неупругость металлов. Киев, «Наукова думка», 1978.
5. Форрест П. Усталость металлов. М., «Машиностроение», 1983.
6. Кікукава S. et al. Relationship between Frequency – and Temperature – Effects on Fatigue. «Papers JSME 1987 Semi-International Symposium 4th-8th September, 1987, Tokyo, №1.